

Pieniądze słoneczne

Strategia społecznej i globalnej reformy ekonomicznej

tekst: Kevin Parcel

tłumaczenie: Krzysztof Lewandowski, lipiec 2006

Podstawowym problemem naszego globalnego systemu ekonomicznego jest to, że w celu sprostania rosnącej konkurencyjności, wymusza on nieodpowiedzialną eksploatację zasobów naturalnych, powodując głód, degradację środowiska, biedę i wojny. I tak jak globalny rynek objawia w ten sposób swoją nietrwałość, tak zasadniczym rozwiązaniem problemów staje się naturalna odpowiedzialność rządząca pełnymi życia rynkami lokalnymi. Ich wzmocnieniu służy przedstawiona poniżej koncepcja SunMoney¹⁾, wspierająca systemy społecznych walut poprzez ich uprzywilejowanie wobec waluty globalnej.

Wartość lokalnej waluty

Wartość pieniądza wywodzi się z jego użyteczności w ułatwianiu wymiany barterowej, a rośnie wraz ze wzrostem skuteczności w utrzymywaniu bogactwa. Gwarantowanie wartości pieniądza cennymi zasobami np. srebra lub złota może wydawać się fundamentalne dla idei wartości pieniądza, lecz metale szlachetne zostały pierwotnie użyte do produkcji monet po to, żeby wartość metalu zapobiegała oszustwom. Postępy w technikach druku i bicia monet okazały się później wystarczające, aby zapobiegać fałszerstwom i dlatego większość walut w dzisiejszym świecie czerpie wartość wyłącznie z milczącej zgody osób posługujących się nimi. Te „prawne” waluty są dużo bardziej praktyczne niż waluty mające pokrycie w surowcach, gdyż każdy rynek stać na nie – nie są do tego niezbędne rezerwy srebra lub złota.

I podobnie jak dzisiejsze pieniądze globalne, tak i waluty lokalnych społeczności mogą dziś czerpać wartość wyłącznie z woli ludzi by posługiwać się nimi w handlu. Jednakże, nowe waluty lokalne, które nie mają żadnej wartości same w sobie, mogą wydawać się ryzykowne w użyciu, więc dla wzmocnienia woli posługiwania się nimi celowe wydaje się, aby ludzie zrozumieli, jak wiele innych korzyści wynika z ich użycia.

Gdy na rynku brak jest pieniądza globalnego, wówczas niekiedy pojawiają się w społecznościach waluty lokalne, zwane skryptami. Można je recyklować wyłącznie lokalnie, co dostarcza napędu lokal-

nemu biznesowi i przynosi niezliczone dalsze korzyści. Z tych samych względów, nielokalni sprzedawcy mają ograniczoną możliwość handlu przy użyciu skryptów, gdyż mogą one być wydawane wyłącznie lokalnie, tak więc lokalny system pieniądza zaczyna tworzyć rynki kontrolowane lokalnie. W takim środowisku – częściowo izolowanym od światowej konkurencji – mają szansę zaistnieć nowe lokalne przedsiębiorstwa i w ten sposób prawdziwie lokalne rynki mogą sobie zapewnić ciągły wzrost i wykształcić wokół siebie prężne społeczności.

Aby konkurować na rynku globalnym, globalni sprzedawcy są na ogół zmuszani do nadużywania zasobów ludzkich i naturalnych i do porzucania społeczności, gdy lokalne zasoby są na wyczerpaniu. Jednakże działające dla własnego dobra społeczności mają przywilej chronienia własnych zasobów przed ich nadużywaniem. I choć termin *zrównoważony* może być trudny do zdefiniowania, to termin *niezrównoważony* jest łatwy do określenia – wyręby, zanieczyszczenia czy kulejące interesy widać gołym okiem. Dlatego równoczesne użycie walut lokalnej i globalnej daje lokalnym rynkom możliwość funkcjonowania na zasadzie komplementarności, a nie serwilizmu wobec rynku globalnego, umożliwiając społecznościom osiągnięcie zrównoważonego dobrobytu.

Być może najważniejsze jest jednak to, że prawdziwie lokalne rynki cenią sobie wyżej niepowtarzalność jednostek od ich przydatności jako elementów globalnej monokultury, gdyż to na wewnętrznych

przymiotach jednostek zbudowane są unikalne społeczności.

📖 Preferowana waluta lokalna

W ogólnym sensie, wartość pieniądza bierze się z jego braku – im mniej go masz, tym bardziej go cenisz. Zgodnie z tą zasadą, kiedy brak jest pieniądza globalnego, przestrzeń po nim zapełniają niekiedy waluty lokalne, w dynamiczny sposób kreując rynki lokalne. Jednakże waluta globalna jest na ogół preferowana w handlu, gdyż może być z większą łatwością wydana na zakup dóbr i towarów nielokalnych, tak więc waluty lokalne znikają z rynku wtedy, gdy wraca na niego waluta globalna. Utrzymywanie w działaniu systemu waluty społecznej w sytuacji podaży pieniądza globalnego wymaga zachowania niskiej ilości lokalnych skryptów będących w obrocie (w celu uniknięcia spadku ich wartości). Prowadzi to do ograniczenia wielkości i potencjału rynków lokalnych do rynków drugiej klasy, niezdolnych do wzmocnienia społeczności na tyle, aby mogły skutecznie się bronić przed nadużyciami ze strony rynku globalnego.

W rzeczywistości, ponieważ globalna waluta jest preferowana bardziej niż waluta lokalna, większość prac nad systemami waluty społecznej wyrasta z błędnego mniemania, że lokalna waluta musi być tworem skomplikowanym i tajemnym, wymagającym użycia wyszukanych technik menedżerskich w celu właściwego funkcjonowania. Rzeczywistość jest jednak taka, że prosperujące rynki rozwijają się gwałtownie zawsze tam, gdzie jest dużo pieniędzy – o ile ludzie chcą pieniędzy!

Jednym ze sposobów tworzenia preferencji dla waluty lokalnej jest ustalenie znaczącej obniżki cen (np. 50%) podstawowych produktów (takich jak woda czy prąd) – wówczas, gdy ich zakupu dokonuje się za lokalną walutę (obniżki bezpośredniej lub poprzez podatki). Obniżki cen sprawiają, że waluta lokalna uzyskuje większą wartość nabywczą niż waluta globalna lub dowolna inna waluta, mająca pokrycie w zasobach. Obniżki utrzymują tę większą wartość na stałym poziomie, niezależnie od wahań dostępności i ceny produktów z obniżoną ceną. Nie wymagane są też żadne rezerwy gwarantujące walucie wartość. Związując – poprzez obniżkę ceny – wartość podstawowego produktu z naturalnymi zaletami lokalnych pieniędzy, uzyskuje się taki skutek, że skrypt ma zdecydowaną preferencję w stosunku do waluty globalnej.

Jeśli społeczność nie ma kontroli nad wytwarzaniem danego produktu, wówczas obniżka jego ceny musi być ustanowiona prawnie, tak aby dostawcy musieli się do niej stosować. Z kolei dostawcy mogą dostosowywać ceny swoich produktów do wymagań prawnych, z zachowaniem jednak znaczących obniżek, gdy produkty są nabywane z użyciem lokalnych pieniędzy, niezależnie od wielkości zaku-

pów realizowanych tym środkiem. Dla przykładu, jeśli dostawca wyceniał swój produkt po cenie 1 \$ za jednostkę, a obecnie sprzedaje połowę dostaw z 50-procentowym opustem, wówczas, gdy podniesie cenę do 1,33 \$ (67 centów z opustem) za jednostkę, jego wpływy dolarowe zostaną zachowane, a lokalni klienci i tak będą mieć o 33% taniej w stosunku do ceny pierwotnej. Gdy cały handel jakimś produktem jest realizowany za pomocą skryptów, wówczas jego cena w lokalnej walucie zbliża się do 1 \$. Jednakże, cena globalna powinna w tym czasie podskoczyć do 2 \$, więc korzyść wynikająca z używania lokalnej waluty wzrasta tak czy owak wraz z jej rosnącym użyciem, powodując ciągły rozwój systemu lokalnego pieniądza. Oczywiście, społeczności mogą zapewnić dostawcom limitowany udział skryptów akceptowanych jako zapłata, tym sposobem gwarantując dostawcom wystarczającą ilość globalnych pieniędzy na pokrycie ich nielokalnych zobowiązań.

Te obniżki celowe przynoszą oczywistą i istotną korzyść lokalnym dostawcom wybranego produktu, gdyż lokalni dostawcy mają mniej ograniczeń w prowadzeniu handlu za pomocą skryptów. Takie podejście zmierza do uprzywilejowania lokalnej kontroli zarówno nad podstawowymi surowcami, jak i nad lokalnym rynkiem. Najbardziej podstawowym surowcem – i równocześnie najbardziej zagrożonym – jest czysta woda, więc system WaterMoney²⁾ może się okazać najlepszą strategią, o ile handel wodą jest znaczącą działalnością gospodarczą na danym terenie. (Jednak wiele społeczności posiada taką obfitość wody, że jest ona produktem darmowym, lub taki jej brak, że w całości musi być importowana. Dla takich rynków najlepszym rozwiązaniem wydaje się być FoodMoney.³⁾) Aby taka strategia przyniosła sukces, musi prowadzić do uzyskania przez społeczność takiego stopnia autonomii, aby skutecznie przeciwdziałać nadużyciom ze strony rynku światowego. Wymaga to od społeczności, aby przejęła zasadniczą kontrolę nad własnymi zasobami. Tak więc system WaterMoney mocno wspiera lokalną kontrolę żywności powodując dofinansowanie lokalnej produkcji i przetwórstwa płodów rolnych przez osoby, które preferują żywność nielokalną (dla nich skrypty FoodMoney mogą być nieatrakcyjne).

Ustalenie zniżek przy zakupie pewnych podstawowych dóbr za pomocą lokalnych pieniędzy powoduje, że skrypt uzyskuje ograniczoną, lecz zdecydowaną preferencję w stosunku do waluty globalnej.

O ile handel wodą należy do głównych aktywności rozwijających się gospodarek, o tyle w krajach rozwiniętych stanowi on tylko margines działalności gospodarczej i w ich przypadku należy zastosować odmienne podejście. Obniżając podatki, gdy są one opłacane skryptami – TaxMoney⁴⁾ – uzyskuje się redukcję lokalnych obciążeń podatkowych i sprawia, że przychód z tytułu podatków jest wydawany lokalnie, co może być strategią wzmocniającą dla regio-

nów uprzemysłowionych. Zmniejszone wpływy podatkowe są częściowo odzyskiwane poprzez wzrost podstawy opodatkowania⁵⁾, a częściowo poprzez ogólną podwyżkę podatków⁶⁾, przenosząc ciężar obciążenia podatkowego głównie na firmy nielocalne, co stwarza lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości lokalnej.

Często podatki są dla społeczności sposobem czerpania korzyści z ekonomii skali w celu zaspokojenia podstawowych potrzeb, takich jak edukacja, transport czy bezpieczeństwo. Powiązanie fragmentu tych usług z lokalną walutą skutkuje szybkim powstawaniem prawdziwie lokalnego rynku kontrolowanego przez lokalną społeczność.

Oprócz większej użyteczności globalnej waluty, prawdopodobnie drugą najważniejszą przeszkodą w rozwoju systemów walut lokalnych jest to, że w wielu regionach ludzie nie pracują tam, gdzie mieszkają, więc nie produkują żadnych towarów bądź usług, które dałoby się skonsumować lokalnie. Ludzie ci mają niewielkie możliwości uczestniczenia w lokalnym rynku i prawdopodobnie równie małą motywację, aby to robić. Ograniczenia w niestandardowych sposobach⁷⁾ zaopatrywania takich osób w waluty lokalne wynikają z konieczności unikania zalanania systemu zbyt dużą ilością skryptów, ponieważ jeśli osoby takie są w stanie łatwiej wydać skrypty, niż je zarobić, nadmiar skryptów blokuje się u tych osób, które są naprawdę aktywne na lokalnym rynku.

Powyższy problem rozwiązują SunMoney, mające zakotwiczenie w lokalnie produkowanej energii. Społeczności podzielające ten pogląd – z powodu rosnących cen energii będący chyba najlepszą opcją dla współczesnych rozwiniętych gospodarek – od lokalnego dostawcy energii elektrycznej będą wymagać, aby akceptował część zapłaty za swoje produkty w skryptach, udzielając przy tym rabatu. Dostawca energii może wtedy użyć lokalnej waluty do zakupu energii od osób fizycznych i od społeczności⁸⁾ – uzyskując te same rabaty i stawki procentowe – i równocześnie finansując w ten sposób rozwój lokalnych źródeł energii. Na przykład, lokalne pieniądze płacone indywidualnym osobom czy grupom mogą być wydawane lokalnie, zmniejszając wydatki w walucie globalnej, która może być użyta do instalowania kolektorów słonecznych lub turbin wiatrowych. Związując część wartości energii ze skryptem, można budować energetyczną autonomię i tworzyć aktywne rynki lokalne.

▣ Warunki brzegowe

Chociaż kluczem do ochrony lokalnych zasobów przed nieodpowiedzialnym nadużyciem jest lokalny dobrobyt, wyzwaniem stojącym przed nami jest nie zwykłe wzbogacenie się lokalnych handlowców, lecz zrozumienie, że bieda jest koniecznym rezultatem uczestniczenia w konkurencji na globalnym rynku,

gdzie bogacenie się jednych społeczności odbywa się kosztem biednienia innych. Dlatego wyzwaniem tego stulecia jest zmiana obecnego systemu ekonomicznego z takiego, który nagradza nieodpowiedzialność, na taki, który przed nią chroni i który generuje trwały dobrobyt, konieczny, aby nakarmić wszystkie nasze dzieci.

Komplementarne użycie skryptów i waluty globalnej służy promocji dobrobytu, różnorodności i trwałości, lecz stosowanie skryptów jest ograniczone wyższą użytecznością waluty globalnej. SunMoney mogą dostarczyć lokalnym walutom namacalnych przewag w stosunku do waluty globalnej. Dla uwolnienia siły sprawczej wolnego rynku konieczne wydaje się zbudowanie autonomicznych rynków lokalnych odwołujących się do niezbywalnych wartości jednostek i ugruntowanych społeczną kontrolą nad podstawowymi zasobami lokalnymi. 🙌

Autor jest fizykiem i badaczem monetarnym, mieszka w USA, na Florydzie. Jego tekst tłumaczony na 8 języków znajduje się na www.sunmoney.org. Tam też można znaleźć inne inicjatywy Autora

Przyp. tłum.

1. Pieniądza słonecznego.
2. Pieniądza wodnego. Chodzi o taki system, w którym lokalny dostawca wody i/lub właściciel sieci wodociągów akceptuje lokalne pieniądze i udziela płaćącym nimi 50% zniżki. Ma to gwarantować wiarygodność lokalnej waluty, używanej do wszelkich lokalnych rozliczeń, np. za żywność, o czym niżej.
3. Pieniądz żywnościowy. W tym systemie z kolei kołem zamachowym jest lokalnie produkowana, przetwarzana i dystrybuowana żywność. Akceptowanie lokalnej waluty przy zakupach żywności gwarantuje jej obieg w całej lokalnej gospodarce.
4. Pieniądz podatkowy. Tu z kolei lokalne władze (samorząd), zgadzając się na płacenie podatków przy użyciu lokalnego środka rozliczeniowego nadawałaby mu większej wiarygodności.
5. Por. wcześniejszą informację o tym, że 50% obniżka przy płaceniu w walucie lokalnej może spowodować pewną podwyżkę cen w walucie nielokalnej (w przykładzie podano wzrost o 33%). Od tych podwyższonych cen odprowadzany będzie odpowiednio wyższy podatek.
6. Analogicznie o 33% mogłyby wzrosnąć podatki lokalne dla osób płaćących walutą globalną i ulec redukcji o 33% dla osób płaćących podatki walutą lokalną.
7. Chodzi np. o kantor wymiany, w którym można zamieniać pieniądze globalna na lokalne.
8. Którzy zapewne pozyskują ją ze źródeł lokalnych, odnawialnych.